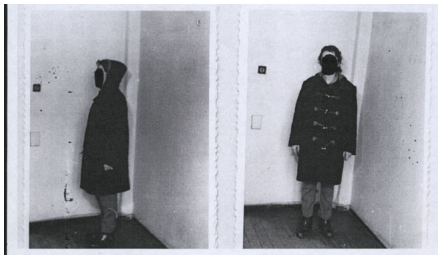

Хулиганската акция и победата на социализма

Написано от Борислав Сочев
Понеделник, 27 Август 2012 09:22

Сайтът **desebg.com** ви предлага статията на **Борислав Сочев** за хулиганската акция от 1958 г., публикувана в бр. 66 на сп. „Диалог“, основано и списвано от Даниела Горчева.

Борислав Сочев е основател на сайта „Декомунизация“ (<http://decommunization.org/>).

Това са снимки на „хулигани“, арестувани през януари 1958 г. за хулиганско държание и облекло (съжалявам за грубото заличаване на лицата от комисията по досиетата.) Момичетата на снимките са касиерка, служителка и студентки в консерваторията, във ВИТИЗ и по журналистика. Кратките справки гласят:

„Задържана без паспорт с късо палто тип „ямурлук“, родителите ѝ са бивши търговски деятели, зле настроени към народната власт...“ *„Задържана за носене на „ямурлук“, и неприлична прическа...“* *„Задържана без личен паспорт, с тесен разцепен панталон и прическа „конска опашка“, баща ѝ е офицер от бившата царска армия.“* *„Задържана за неприлични танци в ресторанта на ЦУМ...“*

„Ямурлуците“ се продавали в ЦУМ и въпреки това за властта те били изобличителният белег на „подражателите на Запада“, предизвикателният знак на „хулигана“, отхвърлящ социалистическия начин на живот. (Преди да се присмеем на този тоталитарен дрескод, нека се сетим за днешните забрани на забрадките. Преживяващите криза демократични

Хулиганската акция и победата на социализма

Написано от Борислав Сочев
Понеделник, 27 Август 2012 09:22

общества не са застраховани срещу племенен страх и аплодиране на нахлуването в личните пространства на човека.)

Тези масови арести през зимата на 1958 г., известни като Хулиганската акция, имат кодово име „мероприятие Мълния“. Като повод за операцията е използвано убийство в столичен трамвай, извършено в края на декември 1957 г. На 21 януари 1958 г. по инициатива на Тодор Живков Политбюро на ЦК на БКП решава МВР да въдвори на принудителен труд „отявлените и вредните за общественения ред и спокойствие хулигани, крадци-рецидивисти и други разложени елементи“. Операцията е ръководена от заместник-министъра на вътрешните работи Мирчо Спасов; мобилизиран е целият състав на МВР.

Основната част от арестите са извършени на 26 януари. Те се провеждат по списъци, а подвижни бригади арестуват на улицата лица в неприлично облекло. Общият резултат от Хулиганската акция с арестите през януари, февруари и март е 1700 въдворени и броят на лагеристите в ТВО Белене нараства на 2800. (Това е едно от големите, но не и най-масовото въдворяване в историята на българските концлагери. Първенството се държи от арестите по изборите през май 1949 г. и след смъртта на Георги Димитров през юли 1949 г., когато в концлагерите са изпратени над 4000 души.)

По инструкция разследването се провежда „в най-кратки срокове“ от същите служители на МВР, които са извършили арестите, в това число от курсистите в школата на МВР. Малко по-късно формалностите отпадат и арестите на 3 и 4 февруари са вече по готов списък за изпращане в ТВО. От задържаните към 10 февруари 1328 души следствието едва на 9 е продължено поради наличие на данни за тежко престъпление. 180 са освободени - една трета от тях са деца на партийния и интелектуален елит, задържани за хулиганско облекло, а останалите са тежко болни, инвалиди и пр. В ТВО са изпратени 1145 души. От тях 167 са непълнолетни, като най-малкият лагерист е 12-годишен. 34 от непълнолетните са момичета.

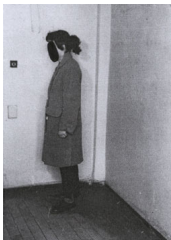
Част от въдворените действително са хулигани или криминални престъпници, но те не са арестувани за извършени престъпления, а защото фигурират в криминалния

Хулиганската акция и победата на социализма

Написано от Борислав Сочев
Понеделник, 27 Август 2012 09:22

контингент. Други са въдворени с чисто политически обвинения: „работил против властта, ОФ и ТКЗС”, или „замислял измяна на Родината” (тоест бягство от социалистическия рай), или „при обиска в дома му са намерени снимки на цар Борис и царското семейство и фашистка литература”. В един студент по медицина са открити две тетрадки стихове „с много гнусно вражеско съдържание”.

Въпреки това никой от задържаните не е въдворен като политически, всички са обявени за хулигани. В това число над 100 души, предложени за задържане от II и III управление на Държавна сигурност: художници и писатели, музиканти и артисти, анархисти и бивши членове на ВМРО, хора, поддържали връзки с граждани на капиталистически страни, младежи от семейства на „врагове” и на „бивши хора”, разпространители на „най-цинични вицове против народната власт”. Почти на всеки от тях е приписано и хулиганско провинение: вдига скандали в ресторантите, морално разложен, извършва незаконна търговия.

Но Хулиганската акция прави нещо радикално – вменява криминална същност на категорията контрареволуционни остатъци. Започналата ден преди заседанието на Политбюро кампания във вестниците „Народна младеж”, „Литературен фронт”, „Вечерни новини” първоначално призовава властта към твърди действия срещу хулиганството. Но статията „Редове на гнева”, публикувана на 2 февруари 1958 г. в „Отечествен фронт”, внася нов идеологически елемент. Авторът ѝ Стефан Продев, който присъствал на разпитите, представя хулиганството като рожба на реакцията: „Ставицки е един от многото „бивши хора,, един от ония, които създават обществената среда на хулигана. Той има богат спекулативен опит, разхождал се е из Европа, знае какво значи риск, пипал е „истинска пара,,... Но Ставицки е само един от многото „бивши”. Наред с него в джунглата на хулиганите шестува цяла кавалкада от извехтели величия, която тук-таме все още поддържа илюзията, че „светът от вчера,, е жив... Тъмните сили на миналото хвърлят ловко своя плащ върху сърцето на хулигана.”

Същото описание на хулиганството като „зловещ представител и пасивен продукт от гниенето на най-долните слоеве на старото буржоазно-капиталистическо общество, готови във всеки момент да станат оръжие на реакцията и вълн и тук” прави и министърът на вътрешните работи Георги Цанков в доклад до Политбюро. Можем само да предполагаваме дали те имат общ оригинал, тъй като липсва докладът на Тодор

Хулиганската акция и победата на социализма

Написано от Борислав Сковчев
Понеделник, 27 Август 2012 09:22

Живков от заседанието на Политбюро на 21 януари 1958 г.

Същинският идеологически калъп обаче е партийната теза за триумфиращия социализъм, очертана на съвещанието на комунистическите партии в Москва през ноември 1957 г. Само няколко месеца след Хулиганската акция Седмият конгрес на БКП оповестява, че социализмът в България е победил, социалистическият сектор е завоювал всички позиции в стопанството, капиталистическата класа е ликвидирана и българската нация се превръща в социалистическа нация. Приключила е епохата на класовата борба и всяко противопоставяне на режима вече не може да бъде друго освен социално или психическо отклонение. През 1959 г. Никита Хрущов ще заяви, че на комунизма може се противопоставя само луд човек. В българския случай – само хулиган.

Повечето от изпратените в концлагера „хулигани“ нямат нито криминални, нито „вражески“ прояви. Вината им е, че не приемат ограниченията на комунистическия режим върху свободата да пътуват, да се обличат, да слушат музиката, която харесват, и да гледат филмите, които ги интересуват. Като момичетата от снимките, пожелали да облекат модните ямурлуци. Всички те са агенти на западната идеологическа диверсия. Ето една типична справка за младеж, който е задържан, защото като конферансие на студентска вечеринка „обявил, че джаза ще свири най-модерните танци „рокен-рол“ и „ку-клукс-клан“. С тези думи предизвиква възторг в присъстващите, които започнали да танцуват изкълчени танци и да издават хулигански викове, по който начин вечеринката придобила хулигански характер. Има данни, че пътува из страната с театрални колективи неодоброени от Министерство на просветата и културата и изнася спектакли без разрешение.”

Това виждат и политическите лагеристи в Белене. Въдвореният земеделец Христо Запрянов си спомня: „Момичетата бяха много красиви, като че ли нарочно събирани по красотата. Но не само красиви, момичетата се оказаха изключително смели и единни, просто решени. Може и младостта им да бе виновна. Един преди обяд докараха нови десетина навързани момичета от Белене. Пратиха ги да копаят царевица, но те под предлог, че е невъзможна нормата, отказват. Охраната посяга да удари една от тях, другите се притичват на помощ и удят надзирателя с мотика. Започват да стрелят, но по-буйните и смели от момичетата тръгват с мотиките към тях. Разбира се, понеже бяха жени, им се размина по-леко. Ако същото сторехме ние, до един щяха да ни избият. И все пак не им се размина - докараха ги на дигата с норма по три кубика, което никак не е леко за жена. В продължение на два-три месеца се изпоразболяха всички. При съвместната работа разбрахме, че не са никакви хулигани, а противници на комунистическите безумия. Харесваха западния ред, музика, мода, искаха свободно да мислят и нямаха нищо общо с криминалните.”*

Хулиганската акция и победата на социализма

Написано от Борислав Сочев
Понеделник, 27 Август 2012 09:22

Но за лагерната администрация, за милиционерите и надзирателите „хулиганите“ са безделници, социални отпадъци, паразити, утайката на обществото – ненужни и безправни. Политическият статут е осигурявал на лагеристите по-тежък режим, по-малко свиждания, колети и писма, най-тежката физическа работа, пълна изолация, смърт от глад и изтощение, разстрели при „опит за бягство“. Но тъкмо отнемането му, отказът на властта да признае, че съществува политическо несъгласие, довежда дехуманизацията до нейния апогей – Ловешкия лагер, сравним единствено с колимския лагерен ад.

При пристигането на първите „хулигански групи“ през февруари 1958 г. за първи път е въведена инициацията с бой. При стъпването им на острова пеши и конни милиционери започват да налагат „хулиганите“ с тояги и те пробягват 12-те километра до Втори обект като падат и затъват в блатата, стъпкват се един друг, губят багажа и обувките си в калта. В Ловешкия лагер новодошлите ще преминават през шпалера на тоягите; старите лагеристи ще бъдат заставяни да бият, за да не бъдат бити. Криминалните, назначени за бригадири, ще оцеляват, ако самите те убиват.

През 1958 г. в Белене това превръщане на жертвата в палач и изграждането на вътрешна лагерна йерархия от криминални убийци е в зародиш. Криминалните все още са строго изолирани от „вредното влияние“ на политическите. Това продължава до пролетта на 1958 г., когато е създадена наказателна бригада от най-авторитетните политически лагеристи – последният преди съветската окупация министър-председател Константин Муравиев, 70-годишният земеделски депутат и министър Христо Стоянов, лидерът на легионерите в концлагера Георги Боцев – около 10-15 човека. Тъй като не са в състояние да изпълнят двойната наказателна норма, нощем трябва да пренасят тухли или каци с вода, а подбрани от лагерното началство криминални ги бият със сопи, ако не тичат или ако разплискват водата при тичането.

Експлоатацията на безплатния робски труд винаги е била основна цел на комунистическата концлагерна система, но сега непрестанното повишаване на производителността на труда е лична страст на Мирчо Спасов – натовареният през май

Хулиганската акция и победата на социализма

Написано от Борислав Сочев
Понеделник, 27 Август 2012 09:22

1957 г. да отговаря за концлагерите заместник-министър на вътрешните работи, довереният човек на Тодор Живков в МВР. В Белене това означава отиване на бегом до работния обект и непрестанно растящи норми. В Ловеч – работа на бегом и убийство на всеки, който се нарани и не може да работи.

През април 1958 г. Мирчо Спасов издейства затворът на острова да бъде преместен и цялата стопанска дейност да бъде поета от концлагеристите. Хулиганите работят на дигата, в тухларната, на полето, секат дървета, берат папур, изработват мебели и дограма, пренасят камъни за новите сгради на концлагерното общежитие. Болните, инвалидите, епилептиците, туберкулозните, старците и негодните за тежка физическа работа жени плетат рогозки, пощенски кошници, чанти от папур за износ или събират мента за производство на ментово масло. Началникът на лагера Иван Тричков, партизанин от Белица и брат на комунистическия функционер Кръстьо Тричков, регулярно докладва на Мирчо Спасов какви са работните обекти, каква е средната дневна заетост, колко човекодни са вложени в една или друга дейност, колко лагеристи са били ангажирани в даден обект, какъв е очакваният доход от пласмент или ползата от икономии.

Поради по-леката си режимна категория „хулиганите“ могат да работят и на външни обекти – ТКЗС в околните села, по корекции на шосета и реки около Свищов и Никопол, кариерата край Плевен, сгради на МВР в Белене, стадион „Спартак“ в София, сграда на Окръжния комитет на БКП в Плевен, културен дом в Белица – родното място на началника на лагера, където лагеристът скулптор Александър Гигов изработва паметник на Владимир Поптомов. (Впрочем последните два обекта Мирчо Спасов лично цензурира в доклада на Тричков за трудовите успехи на концлагеристите.)

В ТВО Белене се формира и онзи състав, който ще изяви напълно себе си, когато през октомври 1959 г. концлагерът е преместен край Ловеч и започва да функционира извън всякакви законови рамки и под контрола и ръководството единствено на Мирчо Спасов: Иван Тричков, следващият началник-лагер Петър Гогов, Николай Газдов, Цвятко Горанов, Юлия Ръжгева – творците на новия социалистически човек чрез робски труд и бой.

* Христо Запрянов. „Живот в отминали години“, 2004 г.